

nyán, amíg még tán azt is magára vállalta volna, hogy megölte az édesanyját. De erre nem volt szükség, elegendő volt, hogy beismerte, hogy ő volt az éjszakai tolvaj, az öccsére meg ráfogta, hogy a pajtát gyújtotta fel.

Haragból szövődtek most a falusi esték, mindenki csak a cigányokat szidta.

Mara hallgatott. Licskó is hallgatott. Bednárík András dörzsölte a kezét.

Valamelyik napon cigányasszony ment keresztül a falun. Az árok partján tehénke legelészett. Nagyon szegény emberek tehénkéje, mert még annyi pénzük sem volt, hogy megfizethették volna a tiz kiló buza legeltetési díjat, így hát maguk vigyáztak egyetlen tehénkéjükre. Nézte a cigányasszony a tehenet. Duzzadó tőgyét. Arra gondolt, mily' jó is volna a tej belőle gyerekeinek. Fehér tejecske, barna gyerekecskéinek. Szomorúan elment a cigányasszony.

A tehén az éjjel megbetegedett. Hátra-hátraszagolt a hasához, nem kellett neki a ropogós lucerna.

Megijedt a háznép. Nézték a tehenet, fogdosták a fülét. Forró volt.

— Jaj láza van.

Lefeküdt a tehén, bőgött panaszosan.

És hiába vetette reá a keresztet a „bölc“ Éliás anyó, hiába locsolta a hátát szentelt vízzel, gyorsan le kellett vágni, mert reggelig megdöglött volna.

Vénasszonyok sugtak össze:

— A cigányasszony verte meg a szemével...

— Azért nézte oly' sokáig.

Megelevenedtek a középkor fekete babonái. A falu fölött láthatatlan boszorkányok jártak szilaj seprős táncot.

Még a gyerekek tiszta szeme is zavaros lett a szülők haragjától. Kövel dobálták meg a cigányokat, akik reggel a város felé igyekeztek.

Katlan volt a falu, túlfűtött katlan: emberi gőzzel, emberi szenvedéllyel túlfűtött.

AZ IRODALMI REGIONALIZMUS KÉRDÉSE SZLOVENSZKÓN

Irta: KOVÁCS KÁROLY (Pozsony)

A regionálizmus gondolata a kihasználásban részt kapott és éppen ezért a csehszlovák állameszméhez közeledett polgárság megintelligencia ideológiai érdekképviselőjének jegyében látott napvilágot. Az újarcú magyarság „új arca“ az idealizáló frázisfátyoltól megfosztva nem egyéb, mint a cseh uralom felé közeledő magyar értelmiségi fiatal-ság megalkuvásának koravén ábrázata. A *Szent-Ivány kúria* volt az, amely legelőször képviselte kertilés nélkül ezt az ideológiát. Később azonban sokan csatlakoztak a regionálizmushoz azok közül is, akiknek a széles távlatokat nyújtó baloldali magyar kulturmozgalom arcvonalának megszervezése lett volna feladatuk. „Ki kell termelni magunkból az újarcú magyarokat“, mert „mindenki kénytelen ma az öntudatos szlovenszkói patriotizmus gondolatát elfogadni“ — szavaltta *Szent-Ivány* Rimaszombatban. Mások később ugyanezt a gondolatot építik tovább. „A magyarság egyeteméről leszakított magyar darabok sorsa megszült egy új fogalmat és egy új gondolatsoprotot: a kisebbséget,

mint öncélt" (*Új Szó*, 1932 május 15-i szám). Mert „az új élet gyakorlata megtanította a magyar népdarabokat arra, hogy a bennük keringő mindenségi erők, amelyek létük örökkévalóságának hordozói, a határokon megforduljanak és onnan visszatérjenek.“ (*Magyar Ujság*, 1934 szeptember 9-i szám.) A megalakult *Masaryk-Akadémia* visszhangja volt ez, amelynek egyik reprezentánsa kijelentette: „fenntartás nélkül hivei leszünk a csehszlovák állameszmének“ (*Orbán Gábor*). Nem ment el ugyan mindenki eddig a pontig. Mégis, ideológiájuk objektíve ezt a törekvést támasztotta alá. Nem az ő érdemük, hogy a tömegekben csak nehezen hódítanak teret. Azokat, akik érdekmentes elfogulatlansággal szemlélik a jelenségeket, nem könnyű dolog a regionális távlatnélküliség gondolata számára megnyerni. Ezekhez hasztalan küldjük a rábeszélő kérdéseket: „mikor ébred föl végre a szlovenszói magyarság kisebbségi tudata?“ (*Földes Sándor*). A közvetlenül érdekelt produktív értelmiségiek körében azonban az imponáló nevek téves felfogása már meglehetősen süketé tette a füleket a regionalizmus helyes értékelésével szemben.

Bizonyos fokig érthető is ez. Alig van fogalom, amelyet tetszősebben lehetne felcícomázni és amelyet felületes látszatra annyi „józan“ érveléssel lehetne alátámasztani, de amely mögött egyúttal annyi templomtoronyérdek lapulna meg, mint a regionalizmus. A csehszlovákiai magyarság nemzetiségi problematikájának viszonylatában, de általában a baloldali kulturtörekvések szemszögéből azonban, mindenképpen el kell azt vetnünk. Lokálpatrióta csökevénynek kell minősítenünk. Nem szűnő ideológiai felvilágosító munkával kell felvennünk ellene a harcot.

Nézzük a probléma mibenlétét a magyarnyelvű baloldali kulturtörekvések viszonylatában.

Fábry Zoltán a 100 % 1928 augusztusi számában helyesen veti fel a kérdést: „Szlovenszói irodalom? Nem volt, nincs és ne legyen. Mert minden izolálás: bűn, halál, elsorvadás“. Helyes problémabeállításából azonban nem vonja le a kötelező kritikai következtetéseket. A továbbiakban ugyanis ugyancsak a regionalizmus szemszögének alkalmazásával vizsgálja „Szlovenszói“ irodalmi jelenségeit és értékeit. Nem csoda hát, ha erőtlenebb tollak még messzebbre tévelyednek el ebben a bozótban. *Jócsik Lajos* abban a cikksorozatban, amelyet egy előadásának anyagából tett közzé a *Magyar Ujságban* „a kisebbségi magyar irodalom szociológiájáról“, a regionalizmusnak, csupán fasiszta-irredenta negációját ismeri. „A jobboldali irodalompolitika — írja, — nálunk abból indul ki, hogy szlovenszói irodalom, mint olyan, tulajdonképpen nem is létezik“. Azt azonban elmulasztja megemlíteni, hogy a regionalizmussal nem csak a „jobboldali irodalompolitika“ helyezkedik szembe, hanem a következetes baloldali kultúra is.

A jobboldali ideológusainak egy része ezen a téren sem következetes önmagához. Nincs lehetetlenebb gondolat, mint az, hogy egy „népdarab“ kulturális életét ki lehet szakítani, egyrészt a nemzetiséget körülvevő élet egészéből, másrészt a vele nyelvközösségben élő, de más határok közé szorított „népdarabok“ kulturális hatásából, harmadsorban pedig e „népdarabok“ fő etnográfiai területét képező tömb hatásából, ahol a nép élete, osztályharcai és az ezeknek megfelelő ideológiai felülépítmény a nemzetiségi lét bonyodalmaiktól mentesen fejlődhet. Különösen groteszk elgondolás ez a magyarság főtömegétől nem földrajzilag, hanem csak politikailag elkülönített „népdarabok“ konkrét esetében. Mégis, ezt a nyilvánvalóan föltette szegényes gondolatot nem leplezik le a kellő eréllyel. A fasiszta-irredenta-revizión meg Nagymagyarországos

célkitűzéseinél fogva szükségszerűen tagadja a regionalista elgondolások jogosultságát. A következetes baloldali kulturmestereknek merőben ellentétes talajról, a nemzetközi baloldali kultúra tartalmi egységének hangsúlyozásával, még határozottabban kell ezrei a békaperspektivás kulturpolitikával szembefordulniok.

A regionalizmus: kettős megalkuvás. Kettős értelemben fordul szembe a magyar nemzetiség döntő tömegeinek életbevágó érdekeivel. Egyrészt el akarja különíteni a magyarság egészétől. Tagadja a felszabaduló küzdelem jogosságát s így a burzsoá-aktivizmus, másrészt „az osztatlan kisebbségi magyarság“ fogalmának a kérdések tengelyébe állításával az osztályellentétek elmosására, letagadására törekszik és ezzel objektíve a dolgozó tömegek osztályharcának kibontakozását köti le. A regionalizmus így minden tekintetben a burzsoá-aktivizmus édes testvére. Semmi köze a valódi progresszióhoz. Távolról sem fedi a magyar nemzetiség érdekeit. De irodalmi és művészeti téren is káros meg utópikus jelszó. Ezért nem érthetünk egyet *Barta Lajos* „könyvgyarmat“ jelszavával sem, abban az értelemben, ahogy ő alkalmazza azt.

A regionalizmus kulturális célkitűzése az „önálló szlovénzkői“ irodalmi és művészeti tevékenység megszervezése. A törekvések azonban már elgondolásuk kiindulópontjában is helytelenek. A budapesti kiadók nem azért képesek itt könyveiket meg folyóirataikat tömegesen elhelyezni, mert tőkeerősebbek. Ez semmit sem jelentene, ha a kiadványaikban megnyilvánuló ideológiának a nemzetiségi kispolgári tömegekben nem volnának olyan mélyre eresztett gyökerei. Nem „a budapesti könyv“ ellen kell ezért felvenni a harcot, hanem azon ideológia ellen, amely a pengős meg félpengős regényeknek, a Színházi Élet, Délibáb meg a Tolnai Világlapjának piacát szolgáltatja. Gyakorlatilag is ez az egyetlen reális célkitűzés. Hiszen a könyvbehozatalt engedélyező kulturpolitika azt betiltani egyelőre amugysem fogja. Különben a kulturhaladás és kulturreakció viszonylatában mi előnye sem volna annak, ha a szlovénzkői irodalmi meg művészeti termelést öncélúvá tennék. Kellő szervezéssel elképzelhető a magyarországi könyvek mai jelentőségének visszaszoritása. Ebben az esetben azonban még mi sem változna. Csak Tamás Mihály Mirákulumát vagy egyéb csehszlovákiai magyar forrásokból csapolt mirákulumokat kell kézbevennünk és meglátjuk, hogy a tősgyökeres szlovénzkői „lelki formák“ irodalmában ugyanazok a reakciós irányzatok, másoknál ugyanaz a nyárspolgári érzélgősség és tehetetlenség ömölhet el „konkrét szlovénzkőiséggel“, mint a Magyarországból behozott irodalomban. A baloldali kulturtörekvések szempontjából a legujabb csehszlovákiai magyar könyvinfláció sem jelentene föltétlenül értéket. Nem az a baj, hogy Budapest könyvet küld a „magyar népdaraboknak.“ Budapestnek hivatása az, hogy magyar kultürközpont legyen. E feladatnak természetesen a fasiszta reakciós Budapest nem felelhet meg. Budapest nagy kiadói ma nem kulturális és irodalmi érdekeket, hanem kevés kivétellel irodalmi szemetet küldenek olcsó pénzért Csehszlovákiába és ezzel hozzájárulnak az itteni középrétegek, meg az ennél valamivel lennebbi tömegek megmételtyezéséhez. A kisszámban megjelenő osztályharcos irodalom behozatalát viszont különböző rendeletekkel erről az oldalról teszik lehetetlenné. Irodalmi közepességeket azonban a mi derék tamásaink is szállítanak és semmi biztosítékunk nincs az ellen, hogy több nyomtatási lehetőség mellett még többet nem szállítanak. A csehszlovákiai magyar szemétirodalom inflációja ugyanúgy a haladás erőinek lekötését szolgálná, mint

a Budapestről behozott hasonló irodalmi termékek. A kérdés nem az, hogy van-e behozatal, hanem az, hogy milyen. Tárt karokkal fogadtuk a 100 %-ot, a Társadalmi Szemlét, Gergely Sándor könyveit és az egész baloldali kultúra vonalába eső irodalmat. De csak elvető és kritikai hangunk van a szlovenszói regionalizmus jegyében megszületett irodalmi meg művészeti alkotásokkal szemben, amennyiben azok a reakciót vagy az aktivizmus rákprogresszióját szolgálják.

A galántai járás magyar dolgozói és ifjúságai az *Az Ut* 1931 augusztusi számában közzétett levelükben a következőket írják: „Azelőtt is volt már testvérlapunk, a 100 %. ...miértünk.“ Miértünk. Ezek a szavak mélyebben tükrözik vissza a magyar nemzetiség sorsproblémájának és a baloldali irodalom követelményeinek átértését, mint a regionalizmus híveinek gyönyörű szavakban megfogalmazott álláspontja.

A regionalizmus jegyében létrejött irodalmi meg művészeti alkotások nagy része ismeretlen a valódi progressziót képviselő városi meg falusi tömegek előtt. Az is fog maradni. De lelkéből való léleknek tartják a Magyarországon, Franciaországban vagy egyebütt napvilágot látott baloldali irodalmat. Nagyon helyesen és a szlovenszói regionalizmus dzsungeljében ritka éleslátással jegyzi meg *Sándor László* a *néhai Figyelő* irodalmi ankétjának keretében: „A szlovenszói magyar írók csak akkor fognak dokumentáris értékű, fölfigyeltető, maradandó becsű alkotásokat felmutatni, ha látókörük kitágul, ha eljutnak az értelmiség és a dolgozó rétegek sorsközösségének fölismeréséhez és ha szét-törrik azokat a kereteket, amelyek szabad és helyes irányban való kibontakozásukat meggátolják.“ (1933. október 29.-i szám). A következetesen haladó dolgozó és értelmiségi tömegek nem érezhetnek közösséget ezzel az irodalommal, amelyből „hiányzik a konkrét tényismeret, a történelem mozgatóerőinek felismerése, helyes világszemlélet, irodalmi gazdasági és politikai tájékozottság, merész témaválasztás és világhorizont“. (Ugyanott). „A szlovenszói magyar író, akinek szemei előtt hatalmas gazdasági átalakulások, gazdasági és politikai harcok mennek végbe, nem mer, nem tud azokhoz állást foglalni, mert híján van azoknak az ismereteknek, amelyek helyes világnézeti bázist adtak volna számára, híján van azoknak a szempontoknak, amelyek révén eljutott volna a szlovenszói magyarság helyzetének és lelki arculatának megértéséhez“. (Ugyanott). Éppen ezért a csehszlovákiai magyar irodalom nem tud utat mutatni az itteni kérdések rengetegében, amennyiben a kisszámú következetesen haladó írók körét elhagyjuk. Pontosabban: az ut, amelyet mutat, valóságellenes. Nem egyezik az ezeknek a kérdéseknek megoldására hivatott tömegek valódi érdekeivel.

Az utmutatás azonban a baloldali irodalom megmásíthatatlan követelménye. Éppen ezért a regionalizmus elvetését és magyarnyelvű baloldali kultúra nemzetközi formái és tartalmi egységének követelményét is magában foglalja. Elzárkózás helyett a kulturkapcsolatok szervezeti kiépítését sürgeti. Az osztályhatárok elmosására törő regionalis könyvinflációra spekulálás helyett a különböző keretek közé parancsolt magyarság közös baloldali könyvkiadásának megszervezését tűzi napirendre, s a valóban haladó tartalmu könyvbehozatal elősegítését követeli. Ez talán sérteni fogja a helyi érdekeket. Talán visszazoritja a helyi tehetségteleneket. Talán kellemetlenül érinti az olyan írókat, akiket a „hideg ráz az örömtől, ha a harmadosztály fapadján ülő sarki kofa kezében látja a könyvét,“ (Tamás Mihály, a *Magyar Ujság* 1934 május 13.-i számában). Talán éppen ezért sok tekintetben népszerűtlen. De ez az egyetlen módja egy, a helybeli viszonyokból kiinduló

és azokon keresztül az egyetemes törekvésekbe kapcsolódó, valóban a kor követelményeinek színvonalán álló baloldali kialakulásának.

A regionalizmus kérdése azonban nem csak az irodalmi és művészeti termelés kérdése. Legszorosabb kapcsolatban áll a nemzetiség felszabaduló küzdelmének egész problémátömegével is. A politikumot becsmérő regionalizmus a helyzet történelmi színvonalu értékeléséről, amely a gazdasági, társadalmi és politikai élet egész területére kiterjedően nem ismer el végleges adottságokat, a napi politikai értékelés szatócsszínvonalára csúszott le. A megalkuvás és érdekhajhászás szempontjából meg vannak e felfogásnak a maga előnyei. De semmi köze a valódi progresszió történelmi színvonalú perspektívájához, amely a jelenben nem csak a jelent látja, hanem a jövőt formáló erőket is felismeri. Ebből a szempontból a regionalizmus a ma adottságainak nem csak végleges elismerését jelenti, hanem a megnyugvás ideológiájának terjesztésével a ma konzerválásához tevőlegesen is hozzájárul. A regionalizmust tagadó következetes baloldal ezzel ellentétben kulturprogramjában is a dialektikus fejlődési törvények után kutat, azokat alkalmazza és ezeken keresztül a ma feloldódását és új egységek meg új adottságok kifermálását segíti elő tevőlegesen. Olyan új egységek kialakulását, amelyek egyedül képviselik a valódi progressziót.

S Z O M O R U S Z E R E L E M

Irta: PETER JILEMNICKY

Mutatvány szerző mult számunkban ismertetett Kus cukru című regényéből.

Hidegebb szelek kezdtek átfújni a keshedt kabátokon. Hidegebb szelek meggyököntötték a gondolatot és bátorságot.

Márk fölött is úgy elshant a nyár, mint ahogy a szél felkel és elcsendesedik.

Mi volt számára a tavasz? Magához tért volna, megújódott volna, megrázta volna a fejét, mint a göndör akácfák, zsenge mosoly virított volna ki az arcán és magába szívta volna az öröm nedveit, de képtelen volt rá.

A Ligetben a fák koronái között vadgalambok szerelmeskedtek, a zsendülő vetésben a foglyok egész falka fiókat keltettek ki, a mezei utakon fényes bogarak golyócskáikat görgették, melyekbe bezárták szerelmüket; minden, amit e világ létrehozott, élte az élet teljességét, csak az emberek nem, csak az emberek váltak egymással szemben farkasokká és bontották további osztályokra a fajtájukat.

A természetben minden túláradt az életörömtől és szerelemtől.

Csak az emberek voltak oly nagyon boldogtalanok és szerelem nélkül valók.

Márk nem ismerte sem a nyár, sem a tavasz örömeit. Számára egyformán szürke volt minden nap. Csak titokban, akarata ellenére és tudatának legrejtettebb redőjében remegett meg valami, ha meglátta Jozsinát végigfutni az udvaron, ha a kút mellett derékban meghajlott, ha a vállaira ráomlottak nyugtalan hajfonatai és ha meghitt szemekkel rúmosolyodott.

Néha megállt és szóba elegyedett vele. Néha csak utána nézett,